

Издаје Суботом.

Цијена:
За ЦРНУ ГОРУ и АУ-
СТРО-УГАРСКУ (с БОС-
НОМ и ХЕРЦЕГОВИНОМ)
на годину 6 ф., на по год.
3 ф., на четврт године 1 ф.
и 50 новчића.
За све остале земље у
ЈЕВРОПИ и АМЕРИЦИ: на
годину 20 франака, на по
године 10 франака, на чет-
врт године 5 франака.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛНСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Претплата шаље се у
плаћеним писмима неоп-
средно администрацији «Гл.
Црногорца» на Цетиње, а
може се и картом упут-
ницом на пошту у Котор.
Дописе шаљу се уредниш-
тву. Рукописи се невраћају.

За огласе плаћа се од
реда 5 новча. За огласе веће
и на дуже вријеме мање.

ЦЕТИЊЕ, 19. Октобра.

Општа ситуација јевропска може се данас обилежити су двије три ријечи, од којих не знаш која је црња и гора: спремање за рат, дефицити и — глад.

Још се није са свијем ни угасио потоњи источни рат (није се угасио, јер се дими још на многим мјестима, а гдје се дими ту може да буде и ватре), а ево се велике силе већ спремају на нове ратове, савези се дријеше и везују, засједе се хватају, пријатељи се траже, истичу се многи заједнички интереси, војска се на све стране умножава, дугови се у то име чине, а народи — хоће да липеају од глади.

Заиста дивна слика високо про-
свијетљене, на челу свјетске цивили-
зације корачајуће Јевропе!

Да нам се спремају нови крвави дани, то се и сувише јасно види из овог остентативно непријатељског др-
жања, које су неке силе заузеле у потоње вријеме према Русији. Докле се крило крило, — сада је већ јасно изишло на видјело да је између Ње-
мачке и Аустро-Угарске прави и фор-
мални савез склопљен а Салисбери био је и сувише искрен и отворен, те је казао цијелом свијету против кога је тај савез управљен.

Једне њемачке новине причају нам, како је било много тегобе, док се стари њемачки цар приволио да раскине староавно пријатељство са својим другом: царем руским. Бис-
марк, по што је цару разложио како од «пансловенске» агитације пријети опасност и Њемачкој и Аустро-Угар-
ској, отишао је у Беч, да склопи с
Аустријом и с царем аустријским са-
вез, у којем ће, у случају рата, један
другом помагати гарантујући на из-
мјене сваком своју цјелину земљиш-
та. У Бечу кажу да је Бисмарк
нашао раширене руке, јер и тамо су
«увиђали», да пансловенска агитација
још више пријети опстанку аустро-
угарске монархије него самој Ње-
мачкој.

Гдје се опазе заједнички интере-
си, ту је, код добре воље, савез готов.
Тако би и у Бечу. Протоколи,
састављени и углављени између Бис-
марка и Андрашија, у којима су
изложене главне мисли и нужне гра-
нице савеза, заједничке обвезе као и
права, — бише довршени и — пот-
писани. Још је фалио на њима потпис
старца Вилхелма.

Бисмарк је могао лако знати, да
ће сиједом цару њемачком овај пот-
пис бити најтежа работа, коју је до
сад у свом вијеку имао. Пријатељ-
ство између њега и цара рускога та-
ко је тијесно спојено и кроз цијели
дух вијек до ево под старост њего-
вано, да се оно не може раскинути
без велика бола, и то још у оном
часу, кад је једна нога већ у гробу.

Мајстор Бисмарк знао је то врло
добро и с тога се потрудио да ције-
лу ствар драматично инсценира и
тијем начином да учини јаку моралну
пресију на цара-старца. Као оно у
старо доба, кад је онај Римљанин
поспод набране тоге носио рат и мир,
тако је сада кнез Бисмарк одаслао
свога заступника грофа Штолберга у
Баден-Баден, да понуди цару њемач-
ком: или уговор савеза с Аустро-
Угарском или — молбу за отпуст
кнеза Бисмарка. Цар се у том тре-
путку морао много борити и колеба-
ти, по, како јављају листови њемачки,
на посљедку разлози и обзира на
спасење домовине одржаше побједу

над личним обзирима симпатије и
пријатељства и — цар потписа уговор
савеза.

Дакле Бисмарк одржа меџан,
савез њемачко-аустро-угарски готов
је. Шта сад?

Листови њемачки и аустријски,
не само званични и полузванични ме-
го и независни, непрестају увјеравати,
да је од тог савеза па до рата још
врло далеко, да се тијем савезом
никако не мисли на нападај какав, но
да се само хоће да има сигурност од
нападаја с друге које стране и т. д.

То им се све може вјеровати.
Шта више, ми бисмо рекли, да се
они сада већ и сами боје тога савеза
и његовијех посљедица још више
него они против којих је тај савез
управљен. Јер шта видимо? Докле
листови њемачко-аустријски ките од
увјеравања о мирољубивости Њемач-
ке и Аустрије, дотле се у Русији баш
ни најмање не трзају од оглашенога
савеза, а то просто из разлога тога,
што је фундаменат руске политике
врло темељно озидан, што су њени
кошци врло далеко, њене жиле врло
дубоко пуштене, а што је хороскоп
руске политике свагда јасан.

Као што пред руским државни-
цима слабо што вриједе пријетње ко-
је се с њеких страна чине Русији
поводом овога савеза, тако они знају
и колико цијене ваља полагати на
увјеравања њемачко-аустријска о ми-
рољубивости. Они знају да ће у тијех
држава све дотле и само дотле бити
праве и истинске мирољубивости, док
је у Русији ове снаге којом данас
располаже и која је чини способном,
да поред свег раскидања старог
пријатељства на сваки прст може до-
бити по једнога новог пријатеља и
по два и три савезника. С тога је и
Францезима паметно рекао старац
Горчаков: будите јаки! јер доиста
данас само у јачини једне државе
лежи гаранција да ће остале према
њој бити мирољубиве.

Ако су Њемачка и Аустро-Угар-
ска нашле да су им интереси зајед-
нички и да објема пријети једнака
опасност с извесне стране, могу и
друге државе у Јевропи (а осим Ње-
мачке и Аустро-Угарске има их још
подоста) наћи да су њихови интере-
си једнаки с рускијема, па било да
се ваља бранити од кога, било да
ваља нападати на кога, а још више
ако би се нашло што за диобу. Кошут
је право рекао ту прије неки дан, да
Францезима нико на свијету зајмери-
ти не може, ако ступе у савез ма и
са самијем ђаволом, кад ваља војева-
ти против Њемачке, спрати окаљану
војничку част и освојити отете по-
крајине. Русији ваљда није баш сушти
црни ђаво (колико је многим црна!),
па ће и савез Францеа с њом бити
много лакши но с ђаволом. А како
увјеравају људи стручни, који познају
данас добро и Францеску и Русију,
те двије силе у савезу довољне би
биле да се мјере и с Мујом и с Асаном.

Но Инглешка, рече Салисбери,
да ће у случају рата прискочити у
помоћ Њемачкој и Аустрији. Вјеру-
јемо, но тек кад се рат сврши, кад
ваља потражити који Кипар или ка-
кав Гибралтар или какву Малту!

У осталом, како ствари стоје иза
пута рускога престолонашљедника у
сјеверне јевропске државе, можда би се
дао сплестити читав вијенац од савезни-
јех сила, или боље рећи, читав гвозде-
на карика око Њемачке и Аустрије —
разумије се у случају рата. А под том
кариком да не би било баш угодно ни

једној ни другој, зар треба тек докази-
вати?

Било како му драго у будућности,
пред коју не ћемо ми да истравамо са
својим судом, слика данашње јевропске
ситуације врло је суморна и жалосна,
јер у кој нам се представља све онако
како смо још у уводу овијех прома-
трања казали: јевропске државе спре-
мају се на нове крваве ратове, јевроп-
ске државне касе остане празне, јев-
ропски народи гладују.

Да смо весели!

Разговор с Кошутом.

Уредник францескога листа «Солеја»
Луј Пејрамон, који је познат са свога
разговора са кнезом Горчаковым о одно-
шају између Францеске, Њемачке и Ру-
сије, састао се прије неки дан са познатим
мађарским емигрантом Кошутом и имао
је с њим разговор, који је толико знача-
јан, да је вриједно да га овдје саопштим.
Ево га:

Пејрамон: Кад сам Вам прије три
године говорио о ратним намјерама графа
Андрашија, ви сте то узели као прости
конјектуре. Како сад мислите о тој
ствари?

Кошут: Ви имате право са паузет-
ком једне тачке. Политика, коју Ви Ан-
драшију приписујете, није његова, већ
дома хапсбуршкога коме је он послушно
оруже постао. Андраши је једино и само
двореки човек, који жуди за частима, за
декорацијама и парадама. Брига о будућ-
ности његове отаџбине није никад његов
кудрани мозак узнемиривала, а само кад
је његова невзакана сујета са неколико
поклона задовољена, он је увек спреман
да покорно слуша упутства бечкога двора.
Мене је срамота моје земље, што је један
Мађар тако јако могао заборавити живот-
не интересе Мађарске, али ја морам
признати, да би цар Франсо Јосиф и његови
саветници, да и ње графа Андрашија
било, имали ипак јако обилан избор:
нема ни једног међу мађарским магнати-
ма, који се не би веома почастовао осје-
ћао, да то мјесто понуди. Ја сам их 1848.
— 49. на дјелу видео. Сви они — изузе-
ши Перенија — мишљаху само о том
да своје посебне интересе чувају, одржа-
вали су свезе у оба табора (логора) и
пздавали су наизмјене сад ову, сад ону
странку, да би по свршетку против сваке
евентуалности осигурали били. Патриоти-
зам тих људи је потпуно на истој висини
са њиховим карактером. (Том приликом
саопшти ми Кошут неколико крајње кар-
актеристичних црта о члановима најваж-
нијих мађарских фамилија. Ја сматрам, да
би било узалудно то да саопштим.)

Пеј.: Ви сте дакле једнаког мњења
са мном, да политика, што је Аустро Угар-
ска завела, скрива у себи тешке опасности
по мађарску народност? Али како је
то да се Мађарска тој политици није
противила?

Кошут: Ја и моји пријатељи чини-
ли смо све што је људма могуће, али сва
наша упињања су остала безуспјешна.
Народ, кроз дванаест година корумпира-
јућом владавином Андрашија и Тисе
ислабљен, нема већ више ничега мужан-
ственог у себи. Сабор није ништа друго,
да прости биро, који региструје наредбе.
Брига о материјалним интересима подар-
мила је сву нашу осталу пажњу и ста-
рање; само понашмо наваљује на при-
бављање службе и награда, а они, који
су још једну мрвицу патриотизма сачу-
вали, не знају шта ће друго да раде,
већ казују или се туже на несрећна
времена.

П.: А зар Ви не видите ни једно
средство против тих ужасних прилика?

Кошут: Никако, ја не могу да до-
гледам никаква креја, и Мађарска је по
моме мњењу на жалост изгубљена без
приговора. Та ће несрећна земља још
неколико година животарити, дајући се
од Њемачке за собом потезати и борећи
се само у корнети те силе. Заиста ће се
сав народ подићи, али само зато, да буде
за другога на комадиће исечен. Јер у
томе се не треба обмањивати: ако нашом
помоћу Русија потучена буде, то ћемо
ми ипак ратне трошкове платити, а ума-
ћи ћемо испред словенских зуба, да буде-
мо с њемачким сосом поједени. Тамо

доље у Пешти има их неколико, који
мисле, да се утјеше и извине, истичући
увјек антагонизам према Русији. Они
ми пишу у том смислу дуга писма, у
којима се труде да докажу, да је њемач-
ка алијанција нужно зло, да би се Руси-
ја у шаку држала. Ти несретници не
виде, да та красна аустро-њемачка али-
јанција мора за неизбежну посљедницу
францеско-руску алијанцију имати, да
ће Њемачка, кад у недалеком времену
општи конфликт избије, и сувише са
својом сопственом обраном забуњена бити
а да би њима у помоћ доћи могла, те да
ће Аустро Угарска сама руски нападај
имати да издржи. То му се чини да је
математички сигурно и они у Бечу и
Пешти, који друкче разлажу, без сумње
мисле, да су Францези потпуно луди, или
слијепо, или бесвјесни и немоћни.

П.: Ви се ваљда надате, да нас
свакојаким указивањем симпатија у нашим
интересима пометете. Ето видите само,
како се ви упињете, да нам докажете
да је аустро-њемачка алијанција исклучи-
во против Русије управљена. Кад вас
човек слуша, мисли да ви Францеску
обожаваите и не желите јој ништа друго
до успјевање. Но вас не треба корети;
то је тако фалсна ситуација која фалш-
ну политику прописује; али ми нијесмо
тако наивни, да бисмо ваше спринско
пјевање саслушали.

Кошут: То је са свим оно исто
што вам г. Бисмарк у свима звучним
врегама довикује; и он уображава себи,
да може данашњи Францеску варати,
као што је царевину варао. Приликом
његове посјете вашег посланека код
бечког двора, М. Тесарана де Бор, посјета,
која је вашим састанком са кнезом Гор-
чаковым изазвана — трудно се само, како
се замислити даје, да би Францезе умпрно
о [замисли] његове аустро-њемачке
комбинације. Он је и изјавио да је увје-
рење дао, да се ништа против вас не
спује и да он баш ни најмање на Фран-
цеску не мисли. Али, вјерујте Ви мени,
г. Бисмарк мисли врло много о Фран-
цеској, а ако би ваши државници његовим
увјеравањима и најмање повјеровали, то
су они особите простоте, која све границе
прелази. Године 1870. хтједо њемачки
канцлер Францеској самртни удар нами-
јети. На нашу срећу он се преварио у
рачуно; али он зна врло добро, да ће
Францеска озбиљна сметња изведењу ње-
гових планова бити, чим она поврати сво-
је снаге. Будите и па то спремни, да ће
он све покренути и употребити, да вас
уништи. Он је човек, који се не плаши
ни од каквог средства, било оно какво
му драго. Будите јаки, како вам је кнез
Горчаков саветовао и будите на опрези.

П.: Тај францеско-руски савез, који
Вам се чини неуклонив, мора узбудити
велико негодовање у Вас, који сте очити
противник Русије.

Кошут: Логика догађаја не мијења
се људима за вољу. Кад бих ја имао част,
да будем Француз, па би ми враг пону-
дио своју помоћ против Њемачкој, ја бих
весело прихватио исту. Тиме хоћу да
кажем, да Францеској не би могао ништа
приговорити, што нагиње к Русији; у том
лежи крај садањих одношаја питање бу-
дућности. Ја бих сигурно желио, да буде
томе друкчије, и срце ме боли у очи
судбине, која чека моју несретну домови-
ну; али што се може учинити? Ја љубим
Францеску као што љубим Угарску, те
јој не могу жељети изолирања, које би
је, по мојем тврдом увјерењу, упропастило.
Осим тога лежи на нас Мађарима у овом
страшном положају одговорност, која ме
мучи и отроваће посљедње године мога
живота. Повољан удег био нам је недавно
опет пружно красну згуду, да за дуго
времена осигурамо своју будућност; ми
смо је пропустили. На мјесто да се доз-
воли, да се Турска раскомада, било би
ваљало прије турског пораза код Плевне
посредовати и Турску присилити, да се
одрекне својих бескорисних права према
Румунији, Србији и Црној Гори, а Буга-
рима дозволити провинцијалну аутономију;
по том било би ваљало Русију приморати,
да се одмах врати преко румунске грани-
це. Довољно би било, да се концентриа-
ло 150.000 људи у Седмиградској и Бу-
ковини. Русија би се по свој прилици би-
ла покорила; она би била морално пора-
жена, што би било равно крвавом поразу;
балканске земље не би имале њој захваљу-
не бити, што се ослободиле, а Турска
била би задржала свој положај на Дуна-

ву. Упротивном случају био би букнуо рат, а онда би ми са незнатним силама били поразили Русију, која је била због приправљена и једва се могла опирати Турцима, тако, да би за једно столеће били зауставили њезино напредовање. Мени се одговорило, да нам пријети интервенција Њемачке. То је пука лудорија. Њемачка била би сањета страхом пред француско-инглешко-аустријским савезом, те се не би била макнула. И онда, да су цар Вилм и Бисмарк изазвали општу конфлградију, да прискоче руском цару у помоћ, била би се по мојем увјерењу, свјина ъемачких држава устручавала жртвовати своју крв и новац за лих руски интерес. То је била политика, коју су налагали здрав разум и родољубље. Али та политика не бијаше политика хабебуршке куће, која је, заведена Бисмарком, тежила за једним дијелом турскога плујена и нада се, да ће у истоку задобити опет онај углед, који је изгубљен на бојним пољанима Солферина и Садове.

П.: Ваше базисни можда су оправдане. Али Руси су још далеко од Будимпеште....

Кошут: Угарска је изгубљена. Чему да се још љуљам у варавијем илузијама? Русија ће стојати у Пешти још прије, него ће Хабебурговци сједити у будимском двору, а пут ћете јој прокрчити ви, ви Францези. Убога Угарско, ти си жртва сљепе похлепе, а сада те паручују твоја властита дјеца.... (За овим ријечима, онажа дописник, бијаше биши мађарски диктатор тако јако тронут, да један час није могао ни говорити). Проматрајте Полаке. Они се такођер одмећу. Већина их је већ предобивена за Русију. Ми смо такођер Славени, веле они, и још мало мањка, да ствар Русије прогласе својом.

П.: Што мислите Ви о Андрашијевом отегују?

Кошут: То је лицумјеран одлазак. Он ће се до скоро повратити као канцелар, човјек мора тога мужа непознати, да вјерује, да би се он могао одрећи таштине и честохлепља. Он ће још једном водити на шетњу своју красну ховедеску униформу. Докле? То ја не знам, јер ми се чини, да су ми одбројени часови.

„Овим сврши се мој политички разговор са Кошутом“, пише г. Пејрамон, „његових осталих изјава не сматрам такковима, које би се могле припоштити јавности“.

Са епископског народно-црквеног сабора.

КАРЛОВЦИ 29. Септембра 1879.

У данашњој сједници продужује се специјална дебата о „уређењу епархија“. Чита се §. 60.

Јован Поповић вели, да наредба овог §-а стоји у дијаметралној противности с институцијом данашњијех школ. референата. Мисли, да се та ствар не може одма ријешити, већ да се преда посебном одбору, који не би имао посла с управом, па да он поднесе сабору своје мишљење и онда тек да се ријешити. Саборски је одбор одетунио од институције школскијех референата. Који су мотиви томе одетунању, то је непознато. Кад би се ти мотиви

Листак „Гласа Црногорца“.

ПРИМОРЦ.

Срб сам! ко пориче? —
Злоба, завист, занешеност грдна
Повадише кржаве андаре
Силним махом на челик-ударцу
Највишег ми на свијету блага.
Срб сам! —
На камену премјерену златом
Српкиња ме породила мајка;
Она име наћела ми дивно:
Срб, потомак крви и племена
Неумрле сјенке Обилића.
Срб сам! —
Наследник сам дјачних праћедова,
Гола стјена челична бедема
На обади украј мора снџа
Распалог Душанова царства
Срб сам! —
Ја не тражим ничијег перја,
Да њим китам калмак и челенку...
Туђа мука залагај је горки,
Како дошла, онако и прошла, —
Него тражим што ми остануло
У дијелак од очинства мога.
Срб сам! —
Одраса' сам међу ове стјене
На голешу стрмених рудина,
Да се борим с злостом и неправдом
Да ми свете не газе олтаре. —
На громови зармјели на ме
Вражја нака' неистебно зубе
Да ме прождру, —

Не скопча се борба!

Док устече на рамена главе,
Ја ли правда с' данком забијели
Да свакоме своје подијели.

Драго Мије Пјеватић.

знали, то би онда допринијели к ствари. Седам година већ постоје те институције, а установљене су за то, јер се надало од њих користити. Чини му се, да јавно мишљење није задовољно са радом те институције. Али то јавно мишљење може бити неоправдано. За то треба изијети цио рад школскијех надзорника, чим би се неоправданост јавног мишљења уклонила и онда би се можда та институција задржала. Дакле нека се изабере одбор који би ту ствар расправно и пред сабор изнио. Рефлектује на ријечи д-ра Нике Максимовића, изречене у једној од прошлијех сједница, да је школа 100 година натраг отишла. (Гласови: не школа већ школски надзор.) То је двоје тијесно скопчано. Изриче своју жалбу, зашто да су такве ријечи пале баш на школу, зашто да није на пр. то речено поводом приједлога дотације. Зашто и откуд да се тако што може рећи за школски надзор. Нема ништа против тога да школу наслонимо на цркву, али противан је томе, да се од школе прави капела. Епископима је прије дужност надзирати цркве, јер су наше околности такве, да је потребно, да што чешће долазе у додир с народом, као што је то обичај код друглијех народа. Кад би тако чинили, многе би мане нестале, како у јавном, тако и у приватном животу. Наша вјера се почела цијепати у јереси. (Гласови: На ствар!) Молим, црква и школа стоје у свези. Као што сам прешао са школе на цркву, тако ћу и с цркве на школу. Епископи би дакле морали обилазити школе. Није противан томе, да епископи буду духовни надзорници; али за праве надзорнике да буду постављени други. Будући је то ствар, која засијеца у дубину просвјетног живота, то да се цијела та ствар преда школском одбору, па да се онда мериторно ријешити.

Никола Вукичевић не налази у §. 60. назадак, него напредак. И камо среће, да је такав приједлог за надзор одавно донешен. То је врло важан закључак, и да је примљен одавно, не би половина нашијех школа била покумунаљена, а у другој половини би владао онај дух, који би требао да влада у епископској школи. Овај §. води к срећи и напретку школе. Епископ добија пуномоћ од народа да надзира народне школе. То је земљиште на којем морамо и можемо још стајати. Уклонимо ли и то земљиште, остаје у ваздуху, — и онда смо пропали. Епископ треба да је главни надзорник. По својој мисији он ће бити и главни стражар према државнијем законима и браници школу од непријатељскијех нападаја, којима је ова са свију страна изложена. Епископ долази из цркве у школу, и онда ће по примјеру св. Саве улијевати у народ љубав према својој школи. И са стручног гледишта потврђује говорник, да такав надзор води срећи и напретку. У §. 60. налази обрану и за стручни надзор. Изјављује се за редакцију.

Др Нико Максимовић најприје одговара Ј. Поповићу и рече, да би нас приједлог одвео далеко. Док би се ми савјетовали у сабору, школе би пропале, по оном: *Deliberante Roma, Saguntum perit.* — Док се они у Риму савјетују, Сагун ће пропасти — Дакле треба што бржег лијека данашњем стању школа. Што је рекао, да би сто година натраг отишли, при том и опет остаје. Само не да школа оде сто година натраг, јер и он жели да и наша школа сувремено корача, него је за надзор који је био прије. Прије 30—40 година је један учитељ панчевачке регименте, који је заслужио да му се име на епископском сабору спомене а то је Илија Девић рекао у своје вријеме за наредбу Марије Терезије о школском надзорништву: „ублажавам и благосиљам уредбу региментску.“ — Говорнику је чудно, како да је један школски стручњак то рекао у повременом листу, а сада друш на епископском сабору противно говори. — Не опажа само ту противност, он опажа противност и на самом сабору између два стручњака, наиме Поповића и Вукичевића, који у питању надзора дивергишу. Баш за то, што имамо да у надзору конкурсишемо са државнијем законом, мисли, да треба усвојити надзор, кога саборски одбор препоручује, јер исти је баш организиран по надзору државнијех закона. И гледиште стручњачко било би тијем задовољено. Ми имамо по примљеном приједлогу у епархији стручног надзорника, који би давао стручњачке савјете појединијем надзорницима. Препоручује редакцију.

Гласа се. Већина за редакцију. Чита се §. 61.

Милош Папић доноси против приједлог, да учитељи сами себи бирају епископског надзорника и вели: ако се хтјело нашијем школама, да се даде нека ослона и заклона у цркви, да би их тиме као школе конфесионалне приврде употребити могли за ојачање и утврђење наше вјерске и народне свијести, онда држим, да је и томе за доста учињено тиме, што је од саборског одбора предложени §. 60. у цијелости примљен, којим је епископ као старшина на црквеноме и за старешину на школскоме пољу у својству главног надзорника своје дијецезе узет и признат. И ја тиме, кад је већ тако, сматрајући се

бе за утјешена, у толико, да је нашој вјероисповједној школи у цркви у томе обзиру она заштита противу навале комуниста дата, која јој се од исте управо дати могла. Али, што се §. 61. тиче, гдје се за надзорнике школскијех срезова дотични протопресвитери предлажу — ја сам слободан другога мишљења бити, зарад чега подносим овај исправак: Надзорнике појединијех школскијех срезова бира на три године из своје средине у сједишту протопресвитера скуп дотичнијех учитеља и т. д.

Ово зато, што желим самосталну школу имати; што желим учитеља еманципована видјети од свијех друглијех спољних улива, па ма тај и од самога мене, као свештеника долазно. Славни саборе! Ја сам једва чекао, да се наша школа, односно учитељи њени првацијех положаја ослободе — онога положаја, када су свештеници под именом неке духовне, а потариши и други званичници под видом неке политичке власти и преваге хтјели се над учитељима свагда и у свакој прилици герирати као quasi неки његови привилегисани, декретовани тутори. А овоме једном треба краја да буде. И наши учитељи по своје високом значају и племенитом позиву, који се тако често и радо од свију нас, кад их требамо, наглашује, ваља и оно мјесто у народу да заузму, које им према томе заиста и приличи. Каже се: да један народ само онда може бити напредан, ако се напореда са другима изобразитијем развојем. А за културни развојак његов, допустите, да је једино народна школа, односно њен учитељ *conditio sine qua non*. Па кад је школа односно њен учитељ тако важна чињеница у развоју народа једног, онда ваља и да достојно уздигнемо углед тој народној школи, том народном учитељу — што ћемо пак учинити онда само, кад се не враћамо на старо, првобитно стање њено, оно стање кад је народан учитељ тако рећи од свију и свакога, а понајвише од свештеника зависан био. Та као што народна школа у погледу вјерске и народне свијести спрема и одгаја младеж нашу за цркву, предавајући је после као одрасле људе нешто, да их она у православљу и ерпству и за на даље одржи и још већма у њима тврди, тако и учитељ, и ако млађи, али свакако достојан је брат свештенику епископе. Не дакле учитеља свештенику подложити, чиме би за мало утицана омраза и неслога између њих на ново букнути морала — не подложити учитеља, него зближити га ваља као брата свештенику, дакле оставити учитељима самијем

да они из своје средине бирају себи школског епископског надзорника — чиме би се ирпо и углед учитеља односно школе његове у народу дигао се, и нужна слога и љубав између свештеника и учитеља, гдје је нема, поникала, а гдје је има још дубље коријена захватила. Ја држим и пуно се уздам, да и сама господа протопресвитери неће бити за то, ону дужност себи да натоваре, коју по недовољној спреми, или управо неспреми својој неће моћи онако вршити, како би отуда користили за народну школу било; држим тијем прије, да неће за то бити, што би се иначе с правом казати могло, да иду само за тијем, свој круг власти и над учитељима да рашире. Ако хоћемо дакле, да уздигнемо углед школе и њенога учитеља у народу; ако хоћемо, да школу у тако стање поставимо, које неће дати повода омрази између свештенства и учитељства; ако хоћемо, да имамо добру школу, школу такву, из које ће и добри ђаци излазити — онда се морамо постарати и за такви надзор, који ће свему томе у прилог ићи. А тај би надзор, по моме увјерењу, био једино тај: кад би учитељима самијем дали, да они из своје средине, својом вољом у своје брату и стручну снагу и старјешину себи бирају. Из тијех разлога дакле подносим славном сабору свој исправак, молим да се примити.

Јован Поповић присваја Папићев приједлог. Вели, да није утјешен, што се примити §. 60, јер ће школа под надзором епископа пропадати, не што епископ не би могао ваљано вршити надзор, него што има другог, строгог свог посла. Жао му је, што се саборскијем закључком одређује, да епископи буду надзорници, јер да они имају прстуну у школи, те их надзирати, било то упараћено или не. Он вели да зна једног епископа, који је похађао школе и старао се за њих и без §. 60. Дакле мисли, да протопресвитери не могу одговорити надзорничкој дужности због тога, што нијесу спремни за то, што нијесу вјешти онијема наукама, којих предавање има да надзирава. Они би могли спољну страну школе надзирати, али унутрашњу, школску наставу не. А спољни надзор и надзор школске наставе стоје у органској свези. За једно дакле и за друго треба стручњак. Свештеници не могу тако бити, јер у богословији су старој све штудије скупа изнапале до 15 табака, па гдје да је могла наћи мјеста и педагогика у тијех 15 табака. А сума да ли је друшчије и сада. Прва практична посљедица би била, да би се протопресвитери сами ратосиљали те дужности, јер би

дошли у сукоб с учитељима и општиним, као што долазе с народом у чисто црквенијем стварима.

Никола Вукичевић. Надзорник не ће бити господар учитељев, од кога би га требало еманциповати. Господар је учитељев — закон. И ако учитељ треба да по закону врши своју дужност, треба уједно и ко ће га надзирати, да ли ту дужност извршује. Кад протопресвитер има право да у комуналнијема школама надзира науку вјере, зар у својој школи да то право нема. А кад надзира науку вјере, зашто да не надзирава предавање осталијех предмета. То би нас и мање коштало. Рефлектује на ријечи Поповића о богословији, па вели, да се и у богословији предаје педагогика, и наставља: Ја служим из љубави школи, и ја који сам освиједио у тој служби, не жацам се тога надзора, јер се поносом могу рећи, да и на сабору видим свештенике, који су били питомици учитељске школе. И код друглијех је народа усвојен такав надзор. Држава предаје надзор школа деканима, протопресвитерима, и ови су тада највише за школу радали. Тако је познато, да је за Марије Терезије протопресвитер Фердинанд Киндерман тако своје школе удео, да педагогија још и сада очекује, да се школе тако удесе. Познато је и то, да је свештенство код друглијех народа обгрлило практичну педагогију. Зар то не може код нас бити? Држи, да је најзгодније, да надзорник ерески буде протопресвитер; боље него цивилиан учитељ, јер би надзор овога био лабав, пошто неби могао на годину обити двапут своје школе. Учитељ и ако би могао вршити надзор мјесни, али ерески неби могао. Јер за оно вријеме, док би вршио надзор ерески, морао би узети замјеника за своју школу. Ко би тога замјеника плаћао. Друго са свијем је јасно, шта је све скопчано с таквом замјеном учитеља. Он је за редакцију, тијем више, што је у том §-у наглашено, да ако протопресвитер не би могао вршити надзор, да има правила, по којима би га могао други замјенијити.

Александар Сандић. Славни саборе! Ја ћу да почнем иштијема ријечима, које поштовани г. предговорник на завршетку своје красне бесједе изрече: из љубави к школи, којој служећи, сво и сам, као и он поготово освиједио и још к томе вид очини изгубих; из љубави к браћи учитељима и саучитељима — рад сам коју пробесједити. И баш зато жао ми је и право рећи, тешко ми је, што није сам мисли велепоштованог мп г. предговорника — и велим да сам за исправак часнога г. посланика Милоша Папића.

Исправку том смјер је, да се учитељима нашијех основнијех школа учини по правди и прилика даде ка дјелу једном самосталном и да им се дигне углед по трудби или заслуги големој и још нешто више, што се тиме баш саме те велике школеке ствари и народне. Напредак школе сила стоји до ваљаног и искусног надзора школског — искусног велим и стручнога, додајем. И ко би био и могао бити већи искусник и стручњак у том послу од учитеља, који вијек свој проводи у школи? Педагогију, методику и остале те струке и науке из књига, огледа учитељ у школи у пракси — и домишља се бољему и бољему, и извађа што је најбоље. И по томе дакле ко би могао прече и сходније него учитељ нагледати школу нашу народну и у тој рад и муку учитеља оцијенити, како ваља: што је добро, одобрити и на боље подстаћи; а што није, исправити и на добро окренути. Зато сам ја, а самим ће бити, мислим, и свако од нас пријатељ напретка нашег у школи и књижи: да учитељ буде ерески надзорник школској нашој основној. Рекав ово, не идем, ни из далека тијем да побијам углед пречаснијех г. г. прота ни свештенства, које ја велепштујем али и с ове стране познајем. Као некадашњи фактични уредник и радник црквеног листа „Бесједе“ и „Духовног зборника“ — непомињем ово из да би каквом самохвалисању, него што бих тиме да потврдим, како имадох прилике поизближе познати се с нашим часним свештенством, и великим и малим. Код големе труде њихове и званичеља им у цркви, у народу, слабо доспијевају и они, који — знања и воље имају, да се другом којем раду и нарочито школском одаду, како би ваљало. Јесте, истина је, да су се и данашње г. г. проте у богословији бавиле и методском и педагошким наукама донекле а гдјекоји од њих прије чина свог свештеничког и учитељског. Учителивање то било је код такога понајвише тек по невољи. У педагошким наукама, неће ми се замјерити ако речем, незнам је ли се икоји и последије мучно и усавршавао. А те науке, као и сваке друге, напредују с дана на дан све на више — с њима напредује и треба да напредује и настава у школи. За тај напредак ко разбира и ваља да разбира више и својскије него ли учитељи? Или можда ми тога напретка не желимо? Не, не — сви ми за тијем напретком тежимо и школу нашу напредну гледати желимо; и не само од три до три године, или од тридест до тридест година — него до вијека народнога, а народ наш, ради смо, да на-

предује вијековима, и у њему школа и про-
свјета! Поштовани г. предговорник у свом
нашем разбору разлагају дотакао се
у неуспомене једне, која ми се, ваншти-
ну, оца дотаче и чисто побојаш се, да ме
не одведе од теме ове. Он спомену војвод-
ство ерско. »И прије и после војводства
— рече он — били су г. г. проте и све-
штеници надзорници у нашим школама
основнијем па, додаје он, није с тога шко-
ла назадовала.« Нећу да речем, да је на-
задовала, али слободно велим: није на-
предовала! Код толико г. г. прота, по ми-
слима поштованог г. предговорника све
самим школима, ко бјеше оно, што по-
криву наставу у школи нашој на боље и
подстиче напредак наш у школи: дали над-
зорник свештеници или баш напротив све-
товњак? Сви ми њега, славни саборе;
знамо и поштујемо — с нама ево он и
овдје саборише (бурно: живио д.р. Нато-
шевски!). Тај световни школски надзорник
написа нам ерски буквар и преустроји
наставу у школи нашој основној, написа
и буквар црквено-словенског језика, ради
којег језика и нарочито жели поштовани
г. предговорник, да г. г. проте буду сре-
ски школски надзорници. А што та свје-
товњак у школи нашој поради и изрази,
моћи ће исто тако и можда и боље учи-
тељ до пошљетка, који посла има настав-
ном науком у школи и на ријечи
и на дјелу. Признајем ја, да може
бити појединијех случајева, гдје ће по који
г. прота и свештеник моћи и хтјети шко-
лу нашу како ваља надгледати. Али већ
та ријеч случај и сама собом каже, да
није правило него тек појединце изметак
или чест једна од правила — а ја није-
сам рад, и ријетко ће ко други хтјети
оставити се на случај, па ма било и у
множини — појединијех случајева. Још на-
веде поштовани г. предговорник времена
Марије Терезије и прилике нам понеке
тога доба. Ко зна те прилике наше и шта
тада нагубисмо, неће их донета на ново
пожељети нити зарадовати се чему из ти-
јех времена Марије Терезије. А што би и
приличило за нас из оного доба — иде у
прилог исправку г. посланика Папића.
Старало се тада осим школе и за наше
надзорнике школе и то баш из реда
световног. Споменућу само помените Јан-
ковића потоњег Мирјеског, Вујановског
и т. д. Што пак г. предговорник ређа
трудбе и заслуге школника свештеника у за-
падне цркве за пређашњијех времена —
тијех прилика у нас тада не бијаше. И оно мало
школске књиге и књижевности наше пони-
цаше баш од људи световњака. Но то се ни
мало не може у кривицу писати захвална и
наше спомена тадашњим нашим свештеници-
ма, патницима и мученицима. Дотакав се и
овога поговора, понављам да не мислим
тиме понизити углед и достојанство Срба
свештеника. Гдје је год ријеч о вјери
ерској нашој православној и о узвишеном
позиву и звању ерског свештеника — с
поштовањем дичим се ја првим и частву-
јем другог и рад сам да се узвиси; али
и да се што већма свештеници зближе
и сирјатеље с учитељима, и другом рука
руци буду драга и пријатељска, те у
истини прва школи најближа. Једино, што
не поричем, јесте и било би из опорту-
нитета, да не речем по њемачки из цје-
лесходности, да г. г. проте у данашњим
тепским приликама нашим, буду у нас
школски надзорници. Али мени је начело
прече од опортунитета, па не могу ни о-
вај пар ради првога пристати уз ово дру-
го тим мање што у овој прилици баш то
начело не смета опортунитету. Та, г. г.
проте и свештеници и дојак, могли су и
моћиће — и у дужности им је по чину,
да се закане и школе нам похађају. Нико
њима тога пријетко није ни до сад, нити
ће у напредак! Ко дакле воље узима —
школа му је отворена. Те побуде подста-
коше по свој прилици и поштованог г.
посланика Папића, те он свештеник под-
несе тај неправак! Господин неправљач,
како и сам вели, зна за стање и за оне
неправике, док г. г. проте и свештеници
имадоше по звању надзорне власти и
старјешинства у школи нам. Не треба
дакле да их понављам него само питам:
хоћемо ли, славни саборе, да се у нас
врате те опаке неприлике: мјесто напре-
тка и поретка у школи да на ново овлада
раздор и растројство међу надзорници г. г.
— протима, свештеницима и учитељима?
— Јел те, да тога нико неће, и добро је
што не ћемо! Али још нешто. Славни са-
боре! Од неко доба опак се у ерском
учитељству живи покрет за самоствалним
радом и, да додам, брига за бољи оста-
вак им и углед у народу. Тај покрет из-
ба баш пред састајак овога сабора. Од-
говорио се дакле том оправданом живом
покрету учитеља. Дажмо им овим прву
прилику да самостални себи старјешину
бирају. Да им тим крила порасту и воља
ојача, и бољем и успјешнијем раду. Госпо-
до! Ерски народни учитељи раде у шко-
ли вољно и с преговорењем. Млађи на-
раштај међу њима стаје данас напореда с
учитељима просвјешћенијех народа — и у
томе, радо признајем, заслуга је голема
ерској препарандији сомборској и нароч-
ито поштованог г. предговорнику. На
каква им је за то алеуда плата и напла-
та! Докле дакле ову неоправимо, дичи-
мо им бар морални углед у народу! Пра-

во има поштовани г. предговорник, што
вели: на штету је школи, кад учитеља у
њој други заступа — признајем ја то по
искуству и сам: али да због тога не мо-
же учитељ бити надзорник школски, то
не признајем; зар не ће моћи учитељ,
којега садругови са повјерењем и почаш-
ћу одликују на за надзорника себи избе-
ру — и први и други тецај школу сво-
ју за једну или за двије неђеље дана
прије свршити и поћи по том да надзо-
рује? Бива тога и по другим школама.
Протопопства наша нити су простором,
нити бројем села толика, да их не можеш
обћи за педјељу дана и за другу, и у
њима надгледати дваест, триест школа.
Но да завршимо. Примам исправак г. по-
сланика Милоша Папића. Славни саборе!
По предлогу саборског одбора, како ви-
димо, као да се за тим ишло да буде е-
пископу епископско и свештенику све-
штеничко. Е добро. Дајте дакле епис-
копу епископско и свештенику свеште-
ничко — али и учитељу — учитељско.
Др Н. Максимовић чуди се, како
је ова распра могла потећи, кад је усво-
јен §. 60. То је требало бити прије, јер
§. 61. је консеквенција принципа §. 60.
За то кад се у §. 60. усваја назор еписко-
па над цијелом јерархијом, шљедује, да
протопресвитери имају бити надзорници
дотичног протопресвитеријата, јер прото-
пресвитер је орган епископа у протопрес-
витеријату. Толико са формалне стране.
Што се тиче предметне, то не ће одгова-
рати сваком на по се. Ко не ће овакав
надзор, каквог препоручује предлог са-
борског одбора, тај не ће никав. —
Кад би се примио Папићев предлог, то би
било већина срезова, гдје не би било мо-
гуће поставити надзорника. Ми знамо
како је стање наше школе, за то нам не
може толико бити до стручног надзора,
јер таквог надзора имамо, али немамо
таквог, који је нуждан стању школе. Ка-
ко ће бити изабран стручан надзорник у
накрачкој и карлштадској дијецези, гдје
су окрузи широки и гдје немамо управо
школе. Тамо би надзор као што га пре-
поручује неправљач, био безпредметан, јер
нема шта надзиравати. Најприје се треба
за школе постарати, онда за учитеље, за
које смо се доста постарали и још ћемо.
Ако вам је стало до учитељства, ја вам
велим, да се због напредног стања
школе морамо побринути, гдје имамо, да
је сачувамо и одбрањимо, а гдје је нема-
мо, да је натраг извојемо, јер ради ових,
које сада имамо, не би вриједно било ни
да се савјетујемо. (Живно!) Главни је да
дођемо наше школе. Због ванредног
стања, да на првом мјесту истакнемо
школи конфесионални карактер, који тре-
ба да се манифестује у организацији
школе. Не појам неправљач овакав какав
је, али би га поњао, кад би искао да не
буде ерског надзора. Али кад већ хо-
ћете ерски надзор, онда такав не могу
вршити учитељи, јер такав надзор не би
одговарао мисији, коју имамо да изведемо.
Дакле тај је надзор безпредметан; сад да
видимо, је ли предметан надзор, какав је
у предлогу саборског одбора. По том
предлогу биће у сваком протопресвитер-
јату ерски надзорник — протопресвитер.
Нико не може закратити протопресвитеру,
да оде у комуналну школу и да види,
шта се тамо ради. То нам је управо ми-
сија, јер тако се можемо обавјештавати о
тим школама. Говорник одговара Савићу
на његово бојаза, да се не поврате вре-
мена Марије Терезије, цитирајући закон
исте: да се у грчко-несједињеним општи-
нама уведу мале школе, гдје их нема, а
гдје их има, да се поправе. Гдје се пак
не би могле завести, да се дјеца из тих
општина шаљу у оближње католичке
школе, и тамо да се уче из таквих књига
у којима нема ништа о католицизму. По-
гледајмо у школе по Хрватској и Славо-
нији, па редимо, да ли је пуждан или не
закон Марије Терезије? Камо нам лијепе
среће да такав закон давна важи у Хр-
ватској и Славонији! па би друкчије ста-
јали према оној власти, која није може
бити из неког илберализма увела кому-
налне школе, већ из католицизма и да се
обара православље! (Живно! Живно!)
Да видимо сад да ли може бити пуштен
наш протопресвитер у комуналну школу
да је надзирава. Може, јер ево шта вели
§. 191. закона о устјојству пучких школа:
»Crkvenim oblastima pripada право oba-
vještavati se putem svojih organa o re-
ligioznom i ćudorednom stanju škole, te
prema opaženim nedostacima tražiti li-
jeka kod zemaljske vlade«. Дакле про-
топресвитер може и има право доћи као
надзорник у комуналну школу, и нико му
на пут стати не смије нити може, а да
ли би то право имао надзорник по неправ-
ку? Не би. Њему би рекли вди, од куд
си и дошао, ми те не знамо, ни ко си,
ни шта си, у нашу школу не смијеш!
(Живно! Тако је!) Ја кад градим закон,
не градим га на фразама, којима се сам
копјећем, већ на простим сухопарним дата-
ма дижем зграду, од које ће бити среће
и напретка. Друге приговоре нећу да по-
бијам, јер не ћу да вам пажњу растроја-
вам, него хоћу да је концентришем на
тај један разлог. Препоручује редакцију.
Гласало се поименце. 31 је био за,

а 19 против редакције.
Председник предлаже, да депута-
ција преда господину комесару адресу у-
прављену Његовом царском и краљевском
апостолском Величанству. Предлог се
прими и Његова Светост са г. г. Његов.
преузвишеношћу Арсенијем Стојковићем,
др. Политом, Савовљевићем и Чудићем
одоме да предаду адресу.
На пресједничку столицу сједе под-
пресједник Стеван Брановачки и дебата се
настави. §. 62, 63, 64, и 65 буду прим-
љени, а у §. 66 примљен буде исправак
И. Ћирића који гласи: »Вршиће саборски
одбор права означена у тачци 14. §. 19.
у погледу одређивања особља епархијског
званија и плате истога и у §. 38. и 63.
ове уредбе«. —
§. 67. оста in suspensio.
§. 68. прима се.
На дивени ред дође избор за деле-
гацију, која ће имати са изаслаником ро-
манским Бабешом да ради на споразуму.
Др Н. Максимовић предлаже, да
остану исти, који су и прије били, а
мјесто оних, који нијесу на сабору, да се
изаберу нови.
Брановачки је за то да сад буду
7 у делегацији. Прими се. И по том имало
се 3 нова члана изабрати.
Миша Димитријевић предлаже,
да се д.р. Светислав Касапиновић, ако и
није посланик, а оно као члан саборског
одбора задржи у делегацији.
Прими се са одушевљењем.
Његова Светост јавља да је пре-
дао адресу кр. комесару.
Сабор узима на знање.
Резултат избора за делегацију биће
јављен у сљедећој сједници.
Пресједник затвори сједницу и зака-
зује за понедељак у 9 сахати.
»Заст.«

Политички преглед.

Листови њемачки донјели су саоп-
штења, по којима се мора судити, да је
између цара њемачког и његовог канце-
лара Бисмарка било жестоког и дугог тр-
вења због познатог посла око **савеза ње-
мачко-аустријског**. Листови бечки већ
су били у великој бризи, када су раз-
брали за то трвење, бојећи се да се на
њему не разбије цио план о уговору. На
срећу обрадова их Колоњски лист, који ту
скоро донесе вијест, да је цар у интересу
Њемачке побједио своја лична осјећања
и потписао речени уговор. О побудама,
које су га на то навеле, наводи њемачки
лист »Гренцботен« да је к томе највише
допринио извјештај, што га је Бисмарк
подио цару о припремама и намјејама
Русије. Тај извјештај по том листу гласи
од прилике овако:
»Иза мира отпочето је у Русији из-
нова оружјање и то у необично јаким раз-
мјеру. Учињене су тамо све претходне
мјере, да се војска помножи за 400000
људи, т. ј. за онолико колико цијела вој-
ска њемачка у мирно доба износи. У слу-
чају новог рата моћи ће се поставити 24
нове дивизије, то је 12 војних корпуса. Не
далеко од западне границе стоји силна
коњица, која за три дана може пасти ме-
ђу нас. Против кога је управљено ово ору-
жање? У Русији већ сада јавно се про-
повједа у листовима: Цариград се мора
у Берлину освојити; други опет веле: не
у Берлину, него у Бечу, али за доћи у
Беч ваља поћи преко Берлина. Ако је то
тако, онда ми морамо тражити наслона,
јер и ако сада Францеска изгледа са сви-
јем мирна, ваља се ипак с те стране до-
вољно осигурати, јер она ће на нас на-
пети првом приликом, чим види да јој на-
падај може успјеха донијети. На кога да
се ослонимо, то нам се само од себе ка-
зује. Сваки разуман и непристран посма-
трач и суђаја ствари најрадије би мишао,
да њемачка стоји у добром споразумљењу
и с Русијом и с Аустријом. Но кад се већ
по невољи мора бирати између ова два
сусједа, онда се дуго не може бити у сум-
њи на кога ће избор пасти. Не само об-
зира на народност упућују нас на Аустро-
Угарску. Тамо има 10 милиона Њемцаца,
Маџари су из довољнијех разлога са сви-
јем на нашој страни. Пољаци не знале ни-
како да се порусе, па ни самјем Чехима
таково што не пада ни на ум. Но и кад
би Аустрија била са свијем словенска,
морали бисмо при избору дати њој првен-
ство. Русија је за себе довољно јака и ми
јој не можемо много вриједити као савез-
ници. Аустрија је слабији дио, премда је
врло знатан савезник при обрани, а ми
јој можемо много користити, и она има
јак интерес у томе да јој ми будемо са-
везници. А опет она нама може да буде
јака потпора у политици, којој је циљ
прва и најглавнија: одржање свјетскога
мира. Ако Аустро-Угарска и њемачка на
ту циљ у савез ступе и онда против оног
који хоће мир да нарушава, изаће два
милиона војника који стоје раме уз раме
као нека карка посред јевропског конти-
нента, онда ће се они нихилистички поли-
тичари у Москвији једва одважити да
предузму своје планове.«

Као што је већ јављено, румунска
камера усвојила је, послје јакс борбе

законски приједлог о ревизији чланка VII.
у уставу румунском. И тако је чланак
седми по ревизији овако измијењен:
»Чланак VII. Разлика вјере и вјеро-
исповијести не може у Румунији сметати
ником да задовоји и ужива грађанска и
политичка права.
§. 1. Странац без разлике вјере, па
био или не био поданик које стране
протекције, може добити право грађан-
ства под овим погодбама:
а) Странац ће поднијети молбу за
натурализацију и у истој етаблирати ка-
питал који има, занимање или занат који
ради, и намјеру да ће навести свој до-
мицил у Румунији.
б) Послије ове молбе он ће десет
година пробавити у земљи и дјелима до-
казати, да је земљи користан.
§. 2. Ови се изузимају од претход-
ног бављења у држави:
а) Сви, који су у земљи увели ин-
дустрију, пронашли корисне проналаске
или се одликују талентом, или они који
су завели велике трговачке или индус-
тријске заводе.
б) Сви они, који су се родили и
одгајали у Румунији, то јест од родитеља
који живе у земљи а нијесу никад били
под странском заштитом.
в) Сви они, који су за вријеме рата
служили под заставом за независност
румунску и који се, по владином при-
једлогу, могу натурализирати сви скупа
једним законом и без других формалности.
§. 3. Натурализација се може допу-
стити само по закону и индивидуално.
§. 4. Нарочитим законом одредиће
се, како ће странак етаблирати свој до-
мицил у Румунији.
§. 5. Само Румуни или прирођеници
могу имати у Румунији непокретних
добра. Од сада закључени уговори по-
штоваће се; данас постојећи међународни
уговори остају у снази са свима њиховим
клаузулама и прописаним терминима.«

Већина одбора за адресу заступ-
ничке куће у Бечу држала је 22. ов.
своју сједницу, у којој је раздијелена о-
снова адресе, израђена по профу Хохен-
варту. На везипу темељу започела је у
одбору расправа. Опозиционални листови
чуднијем се средствима служе, да чине
опозицију. Сада нападају адресу мањине
господске куће ради тога, што им непр-
ужа никакву прилику, да навале на ту
мањину. Приговарају основи, да тајни своје
мисли. Она господа да се могу сваки час
ослонити на већину заступничке куће, па
ипак да се не уздају отворено очитовати
своје мњење. Федералисте у господској
кући да имају само циљ радити у духу
помирења, али да (п придржавају сред-
ства, која се имају наједити против уста-
вовијерца!

У ческом клубу расправља се
сада законска основа о управи Босне и
Херцеговине. »Политик« мисли, да то
питање није повољно ријешено у владиној
основи, чим допушта, да утичу у ту управу
сва три министарства, заједничке деле-
гације и обадва парламента. При изва-
ђању те основе да ће морати доћи до су-
коба међу појединијем факторима. Погри-
јешило се је по миљењу прашкога листа
већ у том, што се је берлински уговор
предложио за одобрење обадвама парла-
ментима. У смислу самога устава може
се окупирана провинција управљати једи-
но заједничкијем министарством под кон-
тролом заједничкијех делегација. Окупа-
ција се звела у име укупне државе. Од
берлинскога конгреса добила је укупна
монархија мандат, а не Цисајтанија или
Угарска; заједничка војска извела је оку-
пацију, а заједнички министар потписао је
конвенцију. Док анексија није дефинитив-
на, док није одлучено питање, којој ће
половини државе припасти те провинције
или ће сачињавати нову самосталну чест
монархије, морало би свакако заједничко
министарство управљати Босном и Херце-
говином; а контролу водити заједничке
делегације.« — Ваљда су ово назори и че-
скога клуба, пак ће по свој прилици ук-
купна аутономистичка странка настојати,
да се у наведеном смислу ријешни пита-
ње о управи Босне и Херцеговине.

Ваддингтонов кабинет као да није
баш у најповољнијем положају. Има их
који тврде, да би министар спољних по-
слова могао већ идућега мјесеца одету-
нити. Повод његовог отступу могло би
дати питање о амнестији у грчко питање
Министар Ваддингтон разјаснити ће комо-
рама, када се састану, спољни положај.
Да би међу Грчком и Турском могао
букнути рат, није вјероватно: али се ипак
неда тајити, да окрет у Турској немало
узнемирује францеско спољно министар-
ство. Што се порте тиче, није ни најмање
вјероватно, да би одустала од својега
опозиционалнога држања у погледу рефо-
рама и финансијалнога положаја.

Уговор међу Русијом и Кином
подписан је, како »Винер Абенди.« из
Петрограда пишу, у Ливадији, а кнез-
ки пуномоћник Теун-Хон повратио се је
већ у Петроград. Веле, да су Кинези врло

задовољни с уговором, по којем ће у Петрограду бити стално кинезко послаништво. Први заступник Кине бити ће досадашњи први тајник Шао-Ју-Лин. Чест илијске провинције, која остаје при Русији, најбоља је и најплоднија. Овдје се има задати тврђава за заштиту Таранча, који се сели у ту провинцију. Овај нови уговор може бити Кинезима у истину само у прилог, ако дође напоре да рата међу Кином и Јапаном стави на се кинезко трговачко бродовље под заштиту Русије.

Домаће вијести.

Цетиње, 19. Октобра.

— Његово Височанство наш Књаз и Господар пошао је у прошлу недјељу послати подне у пратњи државног савјетника г. Сима Поповића и својих ађутаната на Ријеку, одакле се, пошто је разгледао грађу путова, прошле сриједи у вече вратио на Цетиње.

— Пречасни архимандрит манастира Мораче, г. Митрофан Бан, стигао је прошле недјеље на Цетиње.

— Царско-њемачки отпавник по слова на Цетиње, г. барон Теста, стигао је амо прошле сриједи на вече.

— У четвртак прошли, на Лучиндан, прослављен је свечано празник онога дана, када се владика Петар I. представио и посветио. Службу божју служио је Њ. Високопреосвештенство г. митрополит Иларион су више свештеника. Сутра дан даван је посмртни спомен владици Петру II, којом је приликом о парастосу чинодејствовао као и јуче Високопреосвештени г. митрополит Иларион. И први и други дан присуствовали су служби божјој и чиненом спомену Њ. Височанство Књаз и државни достојанственици црногорски уз мноштво народа.

Разне биљешке.

— По једној ове године изданој францеској статистици износи површина цијеле земље 134,617,885 четвороуголних километара, број становника на земљи 1,423,917,000 душа, т. ј. 10.6 на сваки четвороуг. километар, дужина свију жељезница 306,553 километра, свију телеграфских линија 852,571 километар. Издаци свијех држава износе 22,100 милиона франака, приходи 20,374 милиона укупни увоз свијех 39,618 мил. а укупни извоз 30,380 мил. франака.

— Под именом „Вјечери рођине“ наумила је г.ђа Лујза Хауке, рођака кнеза бугарског, да издаје у Варшави од 1. Октобра ов. г. један педагошки лист.

— Од Новембра ов. г. почеће у Паризу да излази лист политичан под именом „Grand Journal“ (Велики лист), који ће сваки дан излазити на два табака, а стојаће само 10 сантима.

— У бугарском листу „Марици“ читамо, како је неки Црногорац, Илија Ивов Копитовић, родом из Црмнице, подио бугарском министарству финансије молбу, да му се дозволи, да може на једном мјесту, које је њему врло добро познато, копати новце и друге стародревности, које су тамо још 1463, биле прије 416 година закопане. Кажу да ће му министарство дозволити.

Књижевне вијести.

Прошле недјеље стигле су нам на приказ ове књиге:

Дубровачка омладина загребачком „Вјешцу“. — У овој вјешто и разнолико написаној књижици полемичнога садржаја побјијају се неки нападаји хрватскога „Вјешца“ на неку пјесму из Дубровника, и доказује се да је Дубровник српска земља.

Г.ђа Милка Милићева у Загребу позива на претплату на „Алем-око“, францески роман од Илије Бертета, који је она превела на хрватски. Претплата цијена том роману износи 1 фор. а. вр. и шаље се г.ђи Милци Милићевој у Загреб, Прерадовићева улица бр. 19.

ОДГОВОРИ УПРАВЕ.

Госп. П. П. П. — Уредништво нашег листа није нашло да се Ваше пјесме могу штампати у „Гласу Црногорца“.

Г. ЂУРКУ ФИЛИПОВИЋУ, викињерском потпоручнику у ЂУПРИЈИ (Србија). — Примили смо од Вас преко г. Петра Рамадановића у Котору 10 динара у име годишње претплате на „Глас Црногорца“, од чега се одбија 38 новч. што је плаћено поштарине у Котору за ваше писмо. Како сте Ви већ у почетку године пла-

тили 6 фор. а. вр. у име претплате, то вам преостаје за идућу годину 1 ф. 62 новч. Додајте к томе у своје вријеме још 2 ф. 38 н. па ћете имати намирну сву полугодишњу претплату за идућу годину. Као што се на челу листа може читати, наш лист стаје за Србију 20 франака или динара годишње.

ОДГОВОРИ УРЕДНИШТВА.

Госп. К. Б. у КОТОРУ. — Пјесму младога Ковачевића саопштили смо у 38 бр. овога листа за то, што смо по њој нашли да у Ковачевићу лежи лијепо пјеснички таленат, из кога се временом, уз угодне услове, може развити јака пјесничка снага. Ако су, као што нам пишете, господа професори которске гимназије забрањили строго Ковачевићу да у напријед не пјесничи они су тијем учинили њешто што лежи изван њихове компетенције, јер нит имају права ни дужности да такву забрану издају. Они имају право захтијевати од К., да одговара својим ученичким дужностима; они му могу, као наставници, савјетовати да ван школе чини ово или оно; но они му не могу забранити да не пјева, ако је он иначе у својим студијама уредан. Господа професори, као класично образовани људи, знаће у осталом колико практичне вриједности може имати оваква забрана према оном: Est Deus in nobis, agitante calcescimus illo; они ће се сјетити и ондјех епизода из живота Овидијева који није могао да се отресе пјесничења ни у оном часу, кад се преврљао под претињем очиним — па по томе нека судје може ли их послушати онај који је једном осјетио у себи силно кретање пјесничке душе. Но с друге стране и ми бисмо свјетовали К. и свакоме другом у његову добу, да му, док је ученик, пјесма не буде главно, но узредна ствар, којом ће у часовима одмора на племенит начин кријепити душу и облагорађивати срце себи и својима. Што нам пишете да се пјевање К. за то не допада његовијем професорима (већином Хрватима) што је задахнуто духом српским, ми то чисте не можемо да вјерујемо, јер не да нам се замислити, да људи професори, дакле високо образовани, па ма били и Хрвати, могу тако ниско запасти у страст мржње фанатичне, које би се морао стидјети и најобичнији човек са улице!

Сродницима и свима познаницима, који у великом броју изволише присуствовати при спроводу до вјечитог почивалишта моје предраге и незаборавне матере, коју ми грозна смрт из рука бистре последице њене дуге и тешке болести, изручујем своју топлу благодарност.

Каме на ри, 30. Октобра 1879.

Ожалошћени син:
Милош Ђурановић.

ТЕЛЕГРАМИ „ГЛАСА ЦРНОГОРЦА“.

БЕЧ, 13. Октобра. — У посланичком дому министар војни Хорст одговарајући на интерпелацију рече да ће у половини Новембра сва резерва из Босне бити кренута и послата кући. Влад је подијелила приједлоге о царинској заједници с Босном и Херцеговином, које ће се двије земље заједно с Далмацијом, Истријом, Трстом и осталијем дубама на јадранском мору припојити царинском земљишту монархије. Исти приједлози поднесени су на угарском сабору.

БЕЧ, 16. Октобра. — У посланичком дому данас министар финансије подио буџет објашњавајући га дужим говором, у којем рече да су издаци износили 412 7.10. милиона, а приходи око 400 милиона, дакле потрошило се више 12 7.10. милиона, и то ваља накнадити, по не зајмом.

БЕРЛИН, 16. Октобра. — Пруски сабор отворен пријестолом бесједом, у којој се наводи како је жива пажња обраћена финансијском стању, које ће се побољшати у слијед реформа у порезној системи. Буџет показује и за годину 1880 мањак, који ће се покрити зајмом. Даље се оглашују многи приједлози финансијски и економски, као и односно радње на реформама у администрацији. Напомиње како је напредак учињен у великом дјелу наредном тијем, што је установљењем новог суда државног уједињена судска организација Њемачке. Позива посланике да заједно с владом пораде на дјелу економског напретка и да одговоре жиби жељи царевој, да се мир и изнутра утврди.

БЕЧ, 18. Октобра. — У посланичком дому настављена је вечерас расправа о адреси. Пресједник министарства гроф Тафе изјавио, да ово министарство није министарство партајско него оно хоће да се партаје измире, а да би се то

постигло, ваља избјегавати теоретичне препирке, јер егзистенција устава и његова правна снага не могу се стављати у питање. Како је приједлог већине сагласан са духом и садржајем пријестоне бесједи, то влада препоручује да се пријеђе на специјалну расправу. За тијем се прешло на гласање поименце о закључењу расправе, које је примљено са 168 против 130 гласова: Сјутра ће још два главна бесједника говорити.

О Г Л А С.

Штампарија Ј. Павловића у Сремским Карловцима

снабђевена са два ручна преса, цијелим прибором штампарским и су 50 цената разноврсних слова, старијих и новијих, по највише ћирилицких, може се купити за 1200 фор. а. вр.

Штампарија је згодна за какву мању варош.

Ради даљих услова ваља се обратити или самом имаоцу штампарије на Цетиње, или Кости Павловићу трговцу у Сремским Карловцима. (4—5.)

НОВЕ КЊИГЕ.

Орао, велики илустровани календар за годину 1880 . . . — 50 н.

Царић, мали календар са сликама за годину 1880. . . — 20 н.

Талијанска Словница за почетнике од д-ра Адолфа Мусафје, приредио Шврлуга. . . 1.80 н.

Рјечник талијанско-српски од Парчића » 3.50 н.

Рјечник српско-талијански од Парчића. » 3.— н.

Цетиње, 19. Октобра 1879.

Књижара Ј. Павловића.

!! Чуј, види, па се чуди !!

Разне предмете од британског сребра, што смо их примили из једне масалне енглеске фабрике, продајемо по сваку цијену или боље рећи

скоро за бадава

За готов новац или уз наплату обилежене цијене дајемо свакоме слиједеће предмете за четвртину од праве вриједности и то:

6 комада жлица за јело и 6 жлица кафених најфиније врсте, прије 6 фор. сад 1.75 н.

6 комада ножева са енглеским сјечивом и 6 виљушака, свега 12 ком., прије 12 фор., сад . . . 2.80 н.

1 ком. кутлача, прије 4 ф., сад — .90 н.

1 комад кутлача за млијеко, прије 3 фор., сад — .60 н.

6 ком. рашлица најфинијих, прије 4 фор., сад — .70 н.

Ван тога елегантни чираци од пара 1 фор. — 1.50. — 2 фор. — 2.50. — Служавника по 50 н. 75 н. 1 фор. 1.40. — Кандлица за кафу или чај по 2 фор. — 2.50. — 3 фор. — 4 фор. — Кутја за шећер по 2 фор. — 2.50. — 3 фор. — 3.50 — 4 фор. — Карфиндла по 2.50. — 3 фор., 3.50. — 4 фор. — Чашница за јаја по 20—30 н. — Шоља за чорбу са служавником 1.80. — 2.20. — 2.75. — Цједила за чај по 25 н., — 35. — 45. — 55 новч. — Сланика по 50—60—70—80 новч. — Кутјица за бибер по 40—50—60—70 новч. — Кљептица за шећер по 30—40—60—70 новч.

За чудо јефтино

За фор 6.65 н. добијају се слиједећи 40 комада:

6 ком. ножева са енглеским сјечивом
6 ком. виљушака од једног парчета
6 ком. жлица за јело
6 ком. жлица за кафу
6 ком. растлова
1 ком. кутлача за чорбу масивна
1 ком. кутлача за млијеко масивна
6 ком. вијеторија служавника енглеских
2 ком. свијетљак салонских
40 ком. Сви ови предмети су од најфинијег британског сребра са марком:

„Echt Britannia“ снабђевени, вјешито бијели и без разлике од правог сребра кроз 25 година, што се и гарантује.

За доказ, да овај мој оглас

није обмана

обвезујем се овим јавно, да ћу све натраг примити, што се неби допало. Ко дакле жели да добије доброг и солидног сепана без преваре, нека се обрати на

L. NELKEN,

Britannia-Silber-Depot Wien

VI. Mariahilferstrasse N.ro 45.

Нека се сваки пожурни са наруџбом, пошто ће скоро бити све продато.

(6—12)

Велико изигравање капитала

државом ујамчено,
при којем се за неколико мјесеца
8,970,000 марака

добити могу, а главни је добитак

400.000 марака,

уз то

1 по 250000 мк.	24 по 10000 мк.
1 по 150000 »	5 по 8000 »
1 по 100000 »	2 по 6000 »
1 по 60000 »	54 по 5000 »
1 по 50000 »	6 по 4000 »
2 по 40000 »	65 по 3000 »
2 по 30000 »	213 по 2000 »
5 по 25000 »	2 по 1500 »
2 по 20000 »	1 по 1200 »
12 по 15000 »	631 по 1000 »
1 по 12000 »	и т. д.

За ову велику и згодну новчану лотрију, која је државом ујамчена, препоручујемо за 1. одјељење
1/2 оригинални лоз по 3 фор. 50 н. а. вр.
1/2 оригинална лоза » 1 » 75 » »
1/2 оригинална лоза по — » 88 » »

Ми издајемо само оригиналне лозове и шаљемо просјекте бесплатно да се сваки напријед може увјерити.

Поруке уз готов новац или уз ривалсу примају се до

1. НОВЕМБРА

Поруке са стране извршују се тачно и савјесно.

О нашој фирми, која постоји има већ по вијека, може се свако распитати код ма којег овдјешњег трговца, консула, или ма које банке. С повјерењем ваља се обратити потписаној фирми, којој је продавање овјих лозова остављено. Званична листа о добитцима разаслаће се одмах по рјешењу.

Препродавци добијају што већу провизију.

J. FREUND & CO.,

Bank- und Staatspapier-Geschäft,

постављени главни колект. лотрије војводе Брауншвајшког и вароши Хамбурга.
Hamburg, Neuerwald 94.

(1—20).

ПОШТАРСКИ

ЗИМЊИ РАСПОРЕД

поласка и доласка пошта од данас до свршетка Септембра 1879.

ЛИСТНА ПОШТА полази са Цетиња у понеђељак, у уторак и у сриједу. Предавање до 10 и по ура у јутро.

Долази из Котора у уторак, сриједу и четвртак. Раздавање у 8 ура у јутро, ако пароброд стигне на вријеме.

ДЕЛИЖАНЦА полази са Цетиња у неђељу у 5 ура у јутро. Предавање у суботу до 5 ура по подне.

Долази из Котора у понеђељак, раздавање у 12 ура у подне.

Канцеларија је сваки дан отворена од 8 ура до 11 у јутро а од 3 до 5 по подне.

Цетиње, 24. Септембра 1879.

Управитељство
Књ. црногорске поште.